

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістр
зі спеціальності 053 «Психологія»
за освітньою програмою «Психологія»
на тему: «Психолого-соціальна модель допомоги
при алкогольній залежності»

Виконавець:

студентка бзф12 групи ФЕУП

Волинко Вікторія Вікторівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові)
/підпис/

Науковий керівник:

к.мед.н

кандидат медичних наук,

Возний Денис Віталійович _____
(прізвище, ім'я, по батькові)
/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Алкогольна залежність є однією з найпоширеніших форм адиктивної поведінки, яка завдає значної шкоди фізичному, психічному та соціальному здоров'ю людини. Вона негативно впливає на якість життя, руйнує сімейні та соціальні зв'язки, стає причиною втрати роботи, сприяє зростанню рівня злочинності та суттєво збільшує соціально-економічні витрати, пов'язані з лікуванням і реабілітацією. Традиційні медичні підходи до боротьби з цією проблемою переважно фокусуються на фізичному аспекті захворювання, недооцінюючи її психологічні та соціальні аспекти. Однак сучасні дослідження підтверджують, що для досягнення стійких результатів у лікуванні залежності необхідний комплексний підхід, який враховує як біологічні, так і психолого-соціальні чинники. Психолого-соціальна модель допомоги забезпечує розуміння глибинних причин залежності, таких як стрес, низька самооцінка, проблеми у стосунках чи соціальна ізоляція. Крім того, така модель дозволяє запобігати рецидивам, надаючи інструменти для самоконтролю та самопідтримки. Сучасна соціальна ситуація, яка характеризується підвищенням психоемоційної напруги через війну, економічну нестабільність та соціальні трансформації, лише посилює актуальність проблеми алкогольної залежності. Дослідження та практичне впровадження таких підходів мають великий потенціал для підвищення ефективності лікування залежності, забезпечення реабілітації та сприяння соціальній реінтеграції осіб, які потребують допомоги.

Мета дослідження. вивчити впливу алкогольної залежності на психічний стан дорослих осіб та оцінка ефективності різних психологічних інтервенцій у зменшенні рівнів споживання алкоголю, депресії, тривожності та потягів до алкоголю. Дослідження також спрямоване на розробку практичних рекомендацій

щодо впровадження ефективних психологічних методів для лікування алкогольної залежності.

Завдання дослідження:

1. Теоретично дослідити вплив алкогольної залежності на психологічний стан дорослих осіб.
2. Розробити концепцію психодіагностичного дослідження.
3. Оцінити початкові рівні споживання алкоголю, депресії, тривожності та потягів до алкоголю серед дорослих учасників, які страждають на алкогольну залежність.
4. Розробити та впровадити адаптовані психологічні інтервенції, включаючи когнітивно-поведінкову терапію (КПТ), мотиваційне інтерв'ю (МІ) та терапію на основі усвідомленості (MBRP).
5. Проаналізувати ефективність кожної інтервенції у зниженні рівнів вживання алкоголю, депресії, тривожності та інтенсивності потягів до алкоголю шляхом статистичного порівняння до- та після інтервенційних показників.
6. Дослідити суб'єктивний досвід та емоційні реакції учасників через проведення глибинних інтерв'ю.
7. Розробити практичні рекомендації щодо впровадження ефективних психологічних інтервенцій для підтримки психічного здоров'я дорослих з алкогольною залежністю на основі отриманих кількісних та якісних даних.

Об'єкт дослідження: психологічний стан дорослих осіб з алкогольною залежністю.

Предмет дослідження: ефективність структурованих психологічних інтервенцій.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз та систематизація); емпіричні (психодігностичне тестування); математико-статистичні методи (t-критерій Стьюдента (SPSS 13.0 for Windows)); використовувався кількісний (кореляційний) та якісний аналіз.

Психодіагностичний комплекс дослідження був спрямований на оцінку психологічного стану дорослих осіб, які страждають на алкогольну залежність, із використанням як кількісних, так і якісних методів. Основними інструментами дослідження були стандартизовані психометричні методики: шкала оцінки розладів, пов'язаних із вживанням алкоголю (AUDIT), шкала депресії Бека (BDI), шкала генералізованого тривожного розладу (GAD-7) та шкала потягів до алкоголю (PACS). Додатково, для зібрання якісних даних щодо емоційних реакцій та суб'єктивного досвіду учасників, використовувалися напівструктуровані інтерв'ю. Для аналізу отриманих результатів застосовувалися методи математичної статистики, включаючи описову статистику, парний t-тест та кореляційний аналіз для оцінки зв'язків між змінами у психологічному стані учасників до і після інтервенцій.

Вибірку дослідження склали: 64 дорослі особи, які страждають на алкогольну залежність. Усі учасники були розділені на дві групи: дослідницьку та контрольну. Дослідницька група включала 32 учасників (17 чоловіків та 15 жінок), контрольна група також складалася з 32 осіб (16 чоловіків та 16 жінок).

Практичне значення:

- Запропоновані психотерапевтичні інтервенції можуть бути використані психологами, психотерапевтами та соціальними працівниками для зниження рівня споживання алкоголю, тривожності та депресії у пацієнтів.
- Результати дослідження можуть бути застосовані для створення цільових програм допомоги особам із алкогольною залежністю.
- Розроблено методичні рекомендації щодо впровадження когнітивно-поведінкової терапії, мотиваційного інтерв'ю та терапії на основі усвідомленості у систему психотерапевтичної допомоги.

Структура роботи включає аналіз наукової літератури з теми, методичну частину, результати дослідження, обговорення та висновки, а також рекомендації щодо покращення психологічної підтримки внутрішньо переміщених осіб. Загальний об'єм роботи – 86 сторінок, об'єм основної частини роботи складає – 74 сторінки, проілюстрований 5 таблицями. Список використаної літератури містить 109 джерел.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет, наукову новизну і методи дослідження.

У першому розділі **«Роль психокорекційної роботи в допомозі особам із алкогольною залежністю»** розглянуто багатофакторний аналіз причин, що впливають на розвиток алкогольної залежності, специфіку надання підтримки в Україні та підходи до допомоги в міжнародній практиці. Виділено ключові аспекти лікування: медичні, психологічні та соціальні втручання, а також висвітлено вплив стигматизації та нерівномірного доступу до послуг.

У другому розділі **«Опис вибірки, методів та етапів дослідження»** представлено характеристики вибірки, яка складається з 64 осіб, розділених на дослідницьку та контрольну групи, а також описано методики збору даних, включаючи AUDIT, BDI, GAD-7 і PACS, та статистичні методи аналізу результатів.

У третьому розділі **«Характеристика та оцінка результатів впроваджених психологічних інтервенцій»** проаналізовано зміни психологічного стану учасників після впровадження терапій (КПТ, МІ, МБРР), а також оцінено ефективність інтервенцій у зниженні рівня тривожності, депресії, потягів до алкоголю та ризику рецидивів.

Результати дослідження підтверджують значущість комплексного підходу до допомоги особам із алкогольною залежністю, що включає когнітивно-поведінкові та мотиваційні інтервенції, із подальшим впровадженням практичних рекомендацій.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши теоретичні наукові джерела зарубіжних і вітчизняних дослідників, що стосуються психолого-соціальної допомоги при алкогольній залежності, ми дійшли висновку, що ця проблема має багатофакторний характер і вимагає комплексного підходу. Запропонована система допомоги базується на поєднанні психологічних, медичних і соціальних інтервенцій, що сприяє зниженню рівня залежності, покращенню емоційного стану та запобіганню рецидивам.

Основними компонентами системи допомоги є:

- Психологічна підтримка, яка включає когнітивно-поведінкову терапію (КПТ), мотиваційне інтерв'ю (МІ) та терапію на основі усвідомленості (MBRP). Ці методи допомагають пацієнтам усвідомити причини залежності, змінити деструктивні патерни поведінки та навчитися управляти стресом.
- Соціальна реінтеграція, яка включає підтримку у відновленні соціальних зв'язків, працевлаштуванні та адаптації до тверезого способу життя.

Проаналізувавши емпіричні результати дослідження, проведеного серед 64 дорослих осіб із алкогольною залежністю, ми встановили:

1. Зниження рівня споживання алкоголю: За шкалою AUDIT середній бал у дослідницькій групі знизився з 25,4 до 15,3 ($p < 0,01$).
2. Зменшення тривожності та депресії: Показники за шкалами GAD-7 і BDI зменшилися відповідно з 16,8 до 9,2 і з 24,6 до 13,5 ($p < 0,01$).
3. Зниження потягів до алкоголю: За шкалою PACS середній бал знизився з 18,3 до 8,1 ($p < 0,01$).

4. Зменшення ризику рецидивів: Через три місяці після завершення програми 87,5 % учасників дослідницької групи залишалися тверезими, порівняно з 56,3 % у контрольній групі.

З метою комплексної оцінки ефективності інтервенцій було проведено математичний аналіз, який включав t-тест для залежних вибірок і кореляційний аналіз. Результати показали високий рівень статистичної значущості змін ($p < 0,01$) та тісний зв'язок між зниженням рівня тривожності, депресії та потягів до алкоголю ($r = 0,72$, $p < 0,01$).

У результаті дослідження нами було сформовано систему допомоги, що складається з:

- Етапу діагностики, який передбачає використання шкал AUDIT, BDI, GAD-7 і PACS для оцінки рівня залежності, емоційного стану та потягів до алкоголю.
- Етапу інтервенцій, що включає КПТ, МІ та MBRP для корекції поведінкових і емоційних патернів.
- Етапу реінтеграції, спрямованого на підтримку соціальних зв'язків, професійну адаптацію та розвиток навичок подолання стресу.

Таким чином, запропонована психолого-соціальна модель допомоги довела свою ефективність у зниженні рівня споживання алкоголю, покращенні психоемоційного стану пацієнтів і зменшенні ризиків рецидивів. Вона може бути успішно впроваджена в систему психотерапевтичної допомоги для забезпечення комплексного підходу до лікування осіб із алкогольними залежностями.

Отже, можна вважати, що мета і завдання дослідження є досягнутими.